

YORUM

Adnan NAS
adnan.nas@tr.pwc.com

Fırsat Yeniden Yapılanmaktır

Hep söyleriz, hem birey hem de firma bazında toplumsal reflekslerimiz abartılıdır; bu yüzden ekonomik gelişmeleri ve göstergeleri değerlendirirken siyah beyaz gibi uç renklerde dolaşmayı, gerçeğe daha yakın olan ve detay çalışması gerektiren gri tonlardan uzak durmayı tercih ederiz. Krizinküreselveyereldüzeydeyarattığı belirsizliklerin kendi yapısal çözüm arayışlarımız ile çakıştığı bugün içinde bulunduğumuz durum da, büyük ihtimalle, ne iyimserlerimizin sandığı kadar iyi, ne de kötümserlerimizin sandığı kadar kötü. Ancak kesin gibi görünen bir şey varsa o da, bundan sonra kontrolümüz dışındaki değil içindeki faktörlerin geleceğimiz üzerindeki belirleyici rolünün hissedilir derecede artacak olması...

İyimserliğin ve kötümserliğin dayanağı

Son zamanlarda dozu yükselen iyimserlikte finans kesimindeki sağlamlık dışında sermaye piyasalarımızın da yeniden cazip hale gelmesinin payı var. Fakat bu durumun kalıcılığı kendiliğinden sağlanamayacağı gibi, yeterliliği de mali sistemin ekonomi içindeki büyüklüğünün hala cılız olmasından ötürü tartışmalı. Sorun dönüp dolaşıyor, reel ekonomiye, onun rekabetçiliğine ve verimliliğine dayanıyor. Aksi takdirde şimdi avantajlı gibi görünen mali kesimimizde de kırılganlığın baş göstermesi işten değil.

Dahası, bu konuda başarılı olmak, kamu yönetiminde çok tutarlı ve maharetli politikalar uygulansa da garanti değil. Uzağa gitmeye gerek yok, mevduatın ortalama vadesinin çok kısa olması ve ortaya konan teşvik paketlerine rağmen yatırım hevesinde artış görülmemesi bile gelecek ile ilgili beklentilerin ve güven unsurunun düzelmesinin hiç de kolay olmadığını göstermeye yetiyor.

Öte yandan ödemeler dengesinin net hata noksan kaleminde alışılmışın ötesindeki büyümenin muhtemel sebepleri arasında özel kesimin (ya da hane halkının) resmi rakamlara yansımayan gönüllü tasarruflarının öne çıkması, reel ekonominin kendi dinamiklerinde de yön tayini sorunu bulunduğuna işaret ediyor.

Çıkış yolu var ama karmaşık

Üstelik küresel gelişmelerin uluslararası ekonomik tabloda çok boyutlu değişiklikler yaratma ihtimalinin giderek güçlendiği bir ortamda oyun sahası çok daha genişlemiş, fırsatlar ve tehditler de hem artmış hem de karmaşıklaşmıştır. Dolayısıyla sadece kendi ülkenizde doğru para ve maliye politikaları uygulamanız değil, aynı zamanda daha rekabetçi bir yatırım ortamı yaratmanız ve küresel fırsatları değerlendirebilecek güçte ve ölçekte firmalara sahip olmanız gerekiyor.

Bu açıdan Türkiye'nin kendine özgü bir konumu var. Yapısal sorunlar ve dış tasarruf ihtiyacı yönünden Doğu Avrupa ülkelerine, piyasa ekonomisi deneyimi yönünden Akdeniz Avrupa'sına, esnek ve atılgan müteşebbis ve doymamış pazar faktörleri açısından da pasifikteki yükselen ülkelere benziyoruz. Bu üç temel özelliğe göre şekillendirilecek bir stratejik yol haritası belirleyebilirsek, konjonktüre göre yapılacak değişiklikler ile istikrarlı bir yörünge üzerinde ilerleyebiliriz. Kuşkusuz bunları söylerken, edilgen ve uydu karakterli bir ekonomi olmaktan çıkarak çıtayı yükseltmek istediğimizi varsayıyoruz.

Bugün yüzyüze olduğumuz sorunların böyle bir gelecek perspektifi ile uğraşmayı lüks hale getirdiğini, henüz para ve maliye politikaları ile ilgili temel çıkmazları bile aşmadığımızı düşünebilirsiniz. Ancak nihai hedefleri düşünmezsek, bu çıkmazları aşmakta da daha fazla güçlük çekeceğimiz kuvvetle muhtemel.

Optimal politika tasarımı şart

Gerçekten uzun vadeli düşünmemenin faturası, politikalarda kısa vadede çözüm gibi görünen hatalara düşülmesine yol açabilir. Söz gelişi sadece sosyal tahribatı açısından en fazla korkutucu olan işsizlik sorununa odaklanması, geliştirilen politikaların rekabetçilik ve verimlilik gibi çok önemli ve uzun vadeli potansiyeli belirlemede etkili faktörlerin ıskalanmasına sebep olmamalıdır. Aynı şekilde toplumsal çıkarın optimizasyonu, istihdam darboğazında kalıcı düzelme açısından da, reel

ücretlerin yükselmemesini ve esnek çalışma modellerinin uygulamaya konmasını gerektirebilir. Ya da teşvik sistemini tasarlar veya uygularken sadece proje bazındaki karlılık ve verim analizinin yeterli olmayacağı altyapı yatırımları gibi uzun vadeli üretim kapasitesini öngörmeyi isabetli kılacak alanlar bulunabilir. Başka bir örnek olarak da, eğer yapısal bir darboğaz olarak kayıtdışı görüyorsanız, kısa vadede kaçınılmaz gibi de görünse, yüksek vergi oranlarından vazgeçmek daha doğru bir tercih olabilir. Nihayet genişletici maliye politikaları ve mali disiplinin ölçsüz gevşetilmesi, faizler üzerinde baskı oluşturup sürdürülebilirlik kuşkusu yaratıyorsa, mutlaka buna değecek bir kapasite ve verimlilik artışını tetikleyecek alanlarda kullanılmalı, aksi takdirde geri çekilmelidir.

Aslında böyle çok yönlü bir dikkatle ve kısa vadeyi aşan bir perspektifle politika tasarımı yapılabilirse, bu kriz gibi bütün dengeleri bozan ve hem de bütün dünyayı etkileyen yaygın bozulmalar, daha sağlam ve güvenli ekonomik yapılanmalar için gerçekten fırsat olabilir.